

ACEPHALE EŞİĞİNDE DİONYSYAK KARŞILAŞMALAR

Özlem DERİN*

ÖZ

André Masson'un dergi kapağına çizdiği kendisini toplumsal olandan sıyrarak kurban eden hem cellat hem kurban olan başsız insan figürü, metindeki dönüşümün esaslı kaynağıdır. Dinsel bir kutsallıkla değil de toplumsal anlamda artık olarak nitelendirilen her şeyi temsil eden Acéphale Bataille'in dionisyak yorumlarıyla toplumsallığın kurban edildiği bir noktada kendisini göstermektedir. Metnin başlangıcında yapılacak Acéphale yorumlaması kurban ritüelleri ve ritüele tanık olanlar ve icra edenler arasındaki bir yer değişimiyle sergilenecektir. İnsanın kendi içinde gizlediği ve toplumsallığın ardında örtük olarak taşıdığı vahşi canavarımsı yönün kendisini ortaya koyması ve insanın toplumsallıkla toplum dışılık arasındaki eşikte kendi canavarımsı yönleriyle mevcut karşılaşmaları açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Acéphale, Bataille, kurban, cellat, izleyici, canavar

Dionysiac Encounters at the Threshold of Acephale

ABSTRACT

The headless human figure drawing, which breaks its ties with the society with the sacrifice of own self, which is both the victim and executioner by André Masson, is an essential source of the text's transformation. As a presenter of everything which accepted as a waste socially and not divinely, Acéphale is manifesting itself at the point of where Bataille sacrifice society with his Dionysiac arguments. The Acéphale interpretation which will present at the beginning of the text will show itself in sacrificial ritual with a between victim and executioner, executioner and witnesses and, witnesses and victim. There will be an effort to explain the beast side of human being, which he conceals in himself and brings under the veil of society and, encounters of him with his wild beastly side at the threshold between the fields in society and out-of-society.

Keywords: Acéphale, Bataille, victim, executioner, audience, beast

---

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Bölümü, Doktora Öğrencisi.
FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi) *FLSF (Journal of Philosophy and Social Sciences)*
2019 Bahar, sayı: 27, ss. 243 - 261 *Spring 2019, issue: 27, pp.: 243 - 261*
Makalenin geliş tarihi: 11.02.2019 *Submission Date: 11 February 2019*
Makalenin kabul tarihi: 09.04.2019 *Approval Date: 9 April 2019*
Web: <http://flsfdergisi.com/> *ISSN 2618-5784*

Kurban ritüelleri mitolojik ve ilkel kalıntıları gözetildiğinde felsefede önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle yalnızca üç yıllık bir süreçte etkin olan *College de Sociologie* topluluğu değerlendirildiğinde kurban ritüelinin toplum için yapılandırıcı bir sistematik ürettiği kaçınılmaz olarak görülmektedir. Ele alacağımız metin kurban ritüelleri ile toplumda simgelenen dönüşümün esasen dionysyak ve esrik bir tutumu ortaya çıkardığı ve insanın gizli, canavarımsı yönünü beslediği doğrultusunda olacaktır. Bunun için öncelikle ele alacağımız figür toplulukla özdeşleşen Acéphale figürüdür. Bataille'a göre,

Acéphale çizimi, kendi düşüncesinin bütün olarak kuvvetli bir tezahürüdür, kendisine sakladığı hermetizmi bir parodi formunda şekillendirmekte ya da insan bedeninin harmonik düzeninin rönesanstaki resmedilişinin (Leonardo, Fludd vb.) anti-idealistik bir versiyonunu sunmaktadır. Hermetik felsefenin meşhur "Ne kadar yukarı, o kadar aşağı" aforizması insanı makro kosmostan yansıyan mikro kosmosun yapısı içinde, Tanrı tarafından tasarlanmış olan evrene yerleştirmektedir. Bataille tam olarak bu formülü tersyüz etmektedir, ona göre - 'insanı, şeylerin yayılımına indirgemekten alıkoyanın, onun kendisi ya da Tanrı olduğu düşüncesini oluşturabilirliği', evrende ruhaniliği temellendirilen doktrine karşı çıkmayı yüceltir - beden dünya üzerine fırlatılmıştır: ne kadar yukarı, o kadar aşağı.¹

Doğum bir fırlatılmadır, bilinçsiz bir edim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda Bataille'ın yaklaşımı Heideggercidir.² Heidegger insanın dünyaya kendi seçimiyle gelmemesi üzerine geliştirdiği teoriyi dünyaya fırlatılmakla desteklemektedir. İnsan içine fırlatılmış olduğu dünyanın, daha doğrusu toplumun şartlarına göre yaşamakta ve olgunlaşmaktadır. Bu bir kabul durumunu öne sürmektedir. Ancak bu insanlar sorgulamaktan uzak, doğrudan bir kabule yönelik olduklarından *Das Man* ya da sıradan insan olarak tanımlanmaktadırlar. Oysa, Heidegger'in burada ve şimdi varolduğunun farkında olarak eyleyen bireyi asıl ulaşmak istediği noktadır. Bu birey, ya da Heidegger'in deyimiyle *Dasein*, otantik eylemi ortaya koymakta, toplumsal alana geniş bir çerçeveden bakarak onun içerisinde kendisine dönüştürebileceği ve kendini ortaya koyabileceği boş bir alan açabilmektedir. Bu düzlemde başa dönersek insanın doğum anından sonraki her an, sınırlanmış ve belli bir yöne doğru ilerleyen zamansal bir akışkanlığa sahip olmuştur, yol bizi ölüme götürmektedir. Bu nedenle insan

¹ Georges Bataille, *Encyclopedia Acephalica*, Atlas Press, London, 1995, p. 12.

² Heidegger, *Being And Time*, Trans. Joan Stambaugh). State University Of New York Press, 1996, ss.349-350.

ölüme doğru bir varlık olarak anlam kazanmakta ve edimlerini bu bilinçle oluşturmaktadır. Daha doğrusu, Nietzscheci anlamda yaşamı olumlama ve onu kendi iradesine, kendi istencine göre düzenleyebilme ve değiştirebilme durumuna geçebilme kabiliyetini taşımaktadır; ancak Heideggerci anlamda bunu *Da-Sein*³ (burada ve şimdi olmaklığın bilincine erişme durumu – sıradan/gündelik yaşama kapılmış, sorgulamayan bir insan olmaklıktan çıkma) olmaklıkla başarabilmekte, Nietzscheci bir bakışla ise *Übermensch* (Üstinsan)⁴ olmakla bunu yapmaktadır. Acéphale düşüncesi özellikle Nietzscheci fikirlerin üzerine inşa edilmiştir. Duranay şu sözlerle bu durumu örneklendirir:

Acéphale üzerinden “Tanrı’nın Ölümü’nün” yeniden ortaya çıkışı; ... modernizmin geldiği kırılma noktasında, kendi başını keserek, hiçliğin tüm aşamalarını geçmiş, üstinsan imkanının bir alegorisidir... Başsız varlığın ve üstinsanın mükemmel bağı, Nietzsche’nin yeni dünyanın çürük temelini karşı eski dünyanın görkemini yeniden diriltme amacıyla da örtüşür: ‘*Çarmıhtakine karşı Dionysos*’.⁵

Çarmıhtaki, yani İsa, kendini kurban ederek gündeliklikten çıkmıştır. Ancak İsa başsız değildir, kendisini zaten toplum içinde, toplum için kurban etmiştir. Bataille de kurban etme fikri üzerinde oldukça yoğun biçimde durmaktadır. Ancak burada ilkel törenlere bakmakta; bu anlamda kurban edilenin isteminden çok toplumun kurban etme güdüsü devreye girmiş olmaktadır. İsa’nın durumunda; kendini kurban verme, bir çeşit intihar söz konusudur. Ve burada elbette kendini ötekiler, başkaları için kurban etme meselesi karşımıza çıkmaktadır. Ancak Acéphale’in kurbanı kendi kafasını uçurur. Bu anlamda başı kesen de, cellât da kendisidir. Acéphale Hıristiyan düşüncesinde karşımıza çıkan kendini başkaları için kurban etme halini ortaya koymamaktadır, aksine o yalnızca kendi ölümüyle yüzleşmekte; rasyonaliteyi ya da yasalara uygun düşünmeyi simgeleyen başı kesip atmaktadır. Böylelikle Acéphale toplumsal olanın dışına çıkarak, tabuları ihlal etmekte ve ölüme yakın tutumuyla gündelik profan alandan sıyrılarak kutsal olanın alanına temas etmektedir. Bir yanda Tanrı’nın affı için kendisini başkalarının günahlarına karşılık olarak sunan İsa figürü varken, diğer tarafta Asefalik insan durmaktadır. “Başsız adam, mitolojik olarak Tanrı’yı yok

³ Heidegger, Translation, and the Task of Thinking Essays in Honor of Parvis Emad, edit. by. Frank Schalow, Springer, 2011.

⁴ Nietzsche, Böyle Buyurdu Zerdüşt, *Armağan Eden Erdem Üstüne*, çev. A. Turan Oflazoğlu, Cem, İstanbul, 1977.

⁵ Halil Duranay, *Acephale*, Kült Neşriyat, 1. Baskı, Kocaeli, 2013, s.y.

etmeye ya da öldürmeye yeltenmeyi ifade eder.”⁶ Bu da Tanrı'nın vaatlerindense yaşamın vaatlerini kutsama durumunu karşımıza çıkarmaktadır. Burada insan kendisini kurban etmektedir, ölüm halini tam anlamıyla kabul etmektedir. Artık ona, ölümden sonrasını müjdeleyen bir vaat söz konusu değildir. Bu anlamda, kendi varlığını, kendi bedenini teslim etmekte; yaşama sunmaktadır. Ve o andan sonra, söz konusu olan aynı ilke etrafında toplanmış bir toplumun üyesi olmak ve buna göre etkinlik göstermek değildir. Geriye kalan yalnızca ölüm karşısındaki varlık olmaklık durumudur. Artık topluma ait bir birey olma durumu kişiyi tanımlayan bir hal olmaktan çıkmaktadır. Kendisini kurban ederek bu anlamda yeniden bir başkası, arınmış bir kişi olarak doğan bir bireydir yine; ancak artık onu tanımlayan tek şey ölüme-doğru-olmaklığıdır. Bu anlamda o yaşamı kutsamakta, kendi yaşamı içinde tekinsiz bir etkinlik alanı oluşturmaktadır. Artık o, bu yolla, kuşatıldığı toplumsal sınırların içinde olmasına karşın, her an bunları ihlal eden bir oluşu temsil eder hale gelmektedir. “Acéphale’de kurban, ölümden ziyade, varlığını teslim eden bir arınandır. Bataille’a göre: kurbanın temel ilkesi yıkımdır. Kurban etmede, kurban nesnesinin gerçekte olan bağlarını yok eder. Kurban etme, kurbanı olanaklar dünyasının dışına çeker atar. Kurbanın ölümüyle, toplum bir ferdini yitirmiş olmaz, onunla birlikte tüm gerçekliğini toprağa gömer.”⁷ Çünkü bireyin kendisini kurban etmesi, kaçınılmaz bir biçimde toplumun tüm yapısını reddetme, ondan ve onun kalıntılarından arınma demektir. Bu anlamda kaybedilen birey olmaktan çok, tüm o yapısalılık içine doğan ve bunu kendi üzerinden değiştirebilen ve yıkan insanın durumudur söz konusu olan. Zaten toplum kendisini dışlamış olan üzerinden, yeniden bir oluşuma tabi tutulmak ya da bu kişiyi tekrar geri kazanmak amacı taşımaz; aksine bir yenilemenin içinde asimile olmamak için kendi ilkesi olan yıkım üzerinden bir yok olma düzlemine girer.

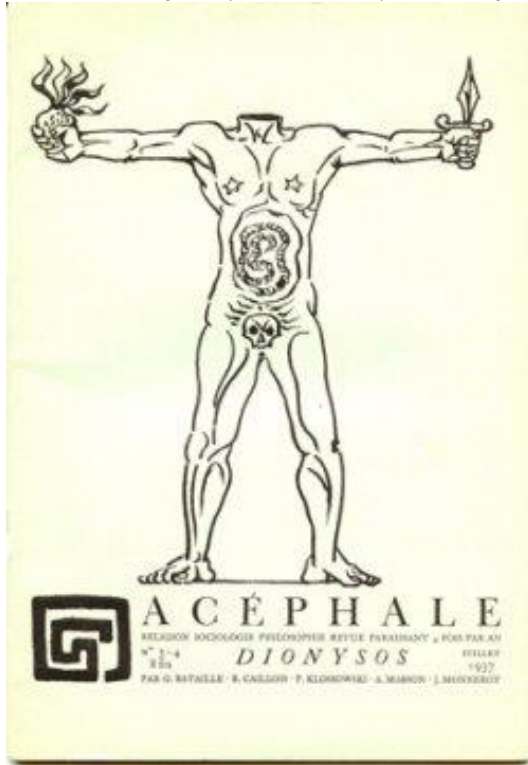
---

⁶ A.g.e., s.y.

⁷ A.g.e., s.y.

Acéphale'i temsil eden, André Mason tarafından yapılan çizim de tam anlamıyla toplumsal sınırlardan arınmış, başsız olanı, kendisini kurban etmiş olanı ortaya koymaktadır.

Acéphale başsızdır, yalnızca düşüncelerinden kaçan bir adam değildir, aynı zamanda başsız bir düzendir, inkar edilen bir hiyerarşidir (Bataille Sürrealistleri hiyerarşik olarak eleştirir ve hiyerarşi kesinlikle faşist düzenin

özelliğidir). Çizimi André Masson yapmıştır:

“Onu bir an başsız olarak gördüm, ona dönüşüyordu, ancak bu elverişsiz ve şüpheli başı ne yapacaktım? – Karşı konulmaz bir biçimde kendisini, ‘ölünün kafası’ ile maskelenen cinsel organın yerinde buldu. Şimdi, ya kollar? Tek el dosdoğru (soldaki!) bir hançer sallıyordu; diğeri ise yanan bir kalbi kavırıyordu (Çarmıha Gerilmiş Olan’a değil de, bizim efendimiz Dionysos’a

ait olan bir kalp). (...) Göğüsleri geçici hevesleriyle yaldızlanıyordu. Peki, daha sonra, karnını ne yapmalıydı? Bu boş kap, farklı yerlerde toplantılarımızın sembolü haline gelmiş olan Labirentin hazinesi olacaktı. Bu çizim, hemen, Georges Bataille’ın gözü önünde, onu memnun etmek için iyi dileklerle çizildi. Elbette.⁸

Acéphale bir yandan ölürken bir yandan da yeniden doğmaktadır. Yani eşzamanlı olarak var olurken yok olmakta, yok olurken de var olmaktadır. Artık söz konusu olan bir insan ya da bir birey değil, bir canavardır, yaratıktır.

“Acéphale’in karnındaki labirent derin bir hiçlikle özdeşleştirilebilir, öyle ki o hiçliği bedeninde (kozmosunda)

⁸ Georges Bataille, *Encyclopedia Acephalica*, Atlas Press, London, 1995, p. 12-3.

taşıyan varlığın başı kesilmiştir. Bedene (kosmosa) yön verecek, onu düzenleyecek ya da yönetecek, beden sınırlarını tayin edecek otorite orada değildir. Dahası o otorite yıkılmıştır (baş kesilmiştir).”⁹

Bu başı kesenin Acéphale’in sol elindeki bıçak olup olmadığı açık değildir. Eğer durum böyleyse, daha önce de belirttiğimiz gibi hem kurban hem de cellât olma durumunu taşımaktadır. Duranay’dan alıntılırsak:

Bataille’in Acéphale üzerinden aktarmaya çalıştığı bir imkânsızlık ayininin ötesinde bir özgürleşme biçiminin olanağıdır. Şöyle ki: baş, başın kesilmesine olanak veriyor (bir öze kıyım kararı) ve eline bir bıçak alıyor (otorite, kendini ortadan kaldırması için hiyerarşisi içindeki bir uzvu/sınıfı görevlendiriyor): Aynı ayinde kendi eliyle (iradesiyle) kendi başını kesmeyi başarıyor, buna karşın beden ölmeyip, başsız bir güç olarak ayakta kalıyor.¹⁰

Her ne kadar baş üzerinde odaklanılmış olsa da, aslında resimdeki diğer ayrıntıların da gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Labirent yaşamın kendisine bir vurgudur. İnsanın kendisini yeniden doğurma çabasını ve ölüm karşısında kaybolma durumunu ortaya koymaktadır. Bu Nietzsche’nin üzerinde durduğu mağara benzetmesiyle benzerdir. Aynı Zerdüş’tün kendisiyle baş başa kalmak için toplumdaki uzaklaşarak mağaraya çıkması gibi Asefalik insan da başı keserek mağaraya ya da labirente uzanmaktadır. Mağarada Platon’dan beri asıl ulaşılmak istenen nokta olarak ortaya konan ve pek çok düşünürün bir metafor olarak kullandığı güneşin izleri silinmektedir. Artık gecenin ve yıldızların egemenliği söz konusudur. Aydınlığın, toplumsal olarak nitelendirilen ışığın, alanından uzaklaşmıştır. Labirent’in resmedilişindeki döngüsellik hipnotik bir etki yaratmaktadır. Bu hipnotik tavır, göğüste yıldızlarla yapılan tasviri güçlendirmektedir. Çünkü bu tasvir aynı zamanda geceye ve uykuya vurgu yapmaktadır. Antik Yunan tasvirlerinde karşımıza çıkan Hypnos, uykunun Tanrısı’dır. Aynı zamanda Nyx (Gece)ün oğlu ve Thanatos (Ölüm)ün ikiz kardeşidir.¹¹

⁹ Halil Duranay, *Acephale*, Kült Neşriyat, 1. Baskı, Kocaeli, 2013, s.y.

¹⁰ A.g.e., s.y.

¹¹ "Hypnos (Uyku) ve Thanatos (Ölüm): Bu ikiz kardeş, Nyks (Gece)nin çocuklarıdır. Thanatos önüne geçilemeyen, fakat sakın ölümü temsil eder. Bu nedenle de kanatlı bir cin görünümündedir. Uyuyan bir çocuk veya çok genç bir delikanlıdır. Sonraları yanan ya da sönmüş bir meşale işareti olmuştur. Hypnos, çeşitli biçimlerde görünür. Kartal kanatlı olarak veya alında bir kelebeğe tasvir edilebildiği gibi, elinde bir gelincik sapı veya dalgınlık akan boynuzla da gösterilebilir." (Bedrettin Cömert, *Mitoloji ve İkonografi*, Meteksan Ltd.Şti., 1976, s. 41.)

Herakleitos ölüm-uyku-gece arasındaki bu ilişkiselliği 26. Fragmanında ortaya koyar:

ἄνθρωπος ἐν εὐφρόνῃ φάος ἄπτεται ἑαυτῷ ἀποθανῶν ἀποσβεσθε
ἰς ὄψεις, ζῶν δὲ ἄπτεται τεθνεῶτος εὐδῶν, ἀποσβεσθεῖς ὄψεις, ἔγρ
ηγορῶς ἄπτεται εὐδοντος.

Geceyin gözün ışığı söndüğünde, insan bir kandil yakar kendine;
yaşarken ölüye dokunur uykusunda; uyanıkken uyuyana.¹²

Herakleitos'a göre insan yaşamının ve bilgeliğin kaynağı olarak ortaya koyduğu logos bir ateştir ve insanın ruhu bu ateşle canlı kalmaktadır. Ancak uyku bu ışığı zayıflatır ve insan uyurken Hades'in dünyasına/ölülerin dünyasına dokunur. Bu anlamda uyku, bir tür ölüm halini açığa çıkarmaktadır. Burada görülen gece vurgusu ile Acéphale çiziminde görülen yıldızlar geceyle özdeşleşmekte ruhun ateşi sönmektedir. Böylelikle ateş ya da güneşle simgelenen toplumsallık ya da gündeliklik düşüncesi ortadan kaldırılmaktadır. Bu benzerlik üzeri örtük olarak resmedilen toplumsallığın ihlaline önemli bir vurgudur. Gece ve yıldızlar her şeyin üzerini örterken, gizli istek ve arzuları açığa çıkarmaktadır.

Daha aşağı indiğimizde *fallus*'un olması gereken noktada bir kurukafa olduğunu görürüz. Buradaki kurukafa imgesi iki şekilde okunabilmektedir. Bunlardan ilki, toplumsal olanın cinsel etkinliğin üzerini örtmesi durumuyla *fallus*'un toplumsal anlamda ölü- sayılması halini getirdiğidir. İkincisi ise insanı yöneten ve sınırlayan otoritenin kesilip atılması ve aynı zamanda derisinin de yüzülmesiyle artık işlevsiz kalması ve bunun yerine bastırılan ve baskılanan *fallus*'un başın yerini alması vaziyetidir. Aynı zamanda baş derisi yüzmek: "ölümlülüğün salt morfolojik bir tesiridir, yani, baş derisi yalnızca bir ganimet olarak çıkarılmakta ve korunmaktadır."¹³ Yani, düşmandan alınan bir ganimettir. Ve bu ganimetten geri kalanlar, kemikler bir kalıntı olarak şu anda Asefalik olanın, daha önceki yaşamına vurgu yapmaktadır. Burada ölüm ve erotizm düşünceleri arasında önemli bir etkileşim olduğu görülmektedir. Bataille erotizm düşüncesini "küçük ölüm" olarak ortaya koyarken bu anlamda özellikle Freud'un etkisinde kalmaktadır. Freud yaşamak, cinsellik ve iyilik gibi kavramları *Eros (Aşk)*'la nitelendirirken, Korku, öfke ve nefret gibi içgüdüleri *Thanatos (Ölüm)*'le simgelemektedir. Bataille bu noktadaki keskin ayrımları ortadan kaldırırken, cinselliğin de toplumsal anlamda üreticiliğini yitirdiği anda bir fazlalık olduğunu ifade

¹² Herakleitos, *Fragmanlar*, çev. Cengiz Çakmak, Kabalcı, İstanbul, 2005, s. 80-1.

¹³ H. Hamperl – W.S. Laughlin, Osteological Consequences of Scalping, *Human Biology*, Vol 31, No 1, February 1959, p. 80.

etmektedir. Diğer içgüdüler zaten istenmeyenle özdeşleştiğinden toplumsal artıklar konumundadırlar. Böylelikle üretici olmayan bütün içgüdüler Batailleci düzlemde kutsal olanla özdeşleşerek ölümle olan teması güçlendirmektedir. Bu nedenle fallus ve başın yer değiştirmesi hem toplumsal benliğin ölümüne vurgu yapmakta hem de üretici olmayan bütün giderlere bir yönlendirme oluşturmaktadır. Bedenin merkez noktasında baş ve *fallus* yer değiştirmektedir.

Bu noktada yapacağımız bir diğer değerlendirme esasında, bıçak toplumdan çıkan, toplumsal bir sembol olarak Acéphale'in düşman olduğu şeyin bir ürünüdür. Ancak bu düşman, yine kendi ürünü olan bir şeyle yok olmaya mahkûm edilmektedir. Bu resimde karşımıza çıkan figürler aslında kendi içinde kurban etme ritüelini yaşatmaktadır. Bir elde ölümü simgeleyen bir bıçak varken, diğer elde alevler saçan bir kalp vardır. Fallusla başın yer değiştirmesi; baş figürünün bir ganimet-olmaklık durumuyla özdeşleştirilmesi; aslında tam da Platoncu akıl-beden karşıtlığına yapılan bir vurguyu nitelendirmektedir. Buna göre, aynı yaşam ve ölüm, baş ve *fallus*, güneş ve yıldız zıtlıkları gibi; burada karşımıza çıkan da toplumsal olanı öldüren bıçak, burada hem toplum hem de toplumsal birey olma düşüncesi yok edilmektedir, diğer tarafta ise toplumsal olanın akılsal olanı baz alarak görmezden gelmeye çalıştığı, duygusal yönün temsilcisi kalp bulunmaktadır. Hem de yanan bir kalptir bu. Herakleitosçu anlamda logos 'la, yani yaşamsal güçle yanmaktadır. Ya da Nietzscheci bir bakışla kendi güç istencini kazanmış bir kişiyi temsil etmektedir. Bu aynı zamanda artık kendisini kontrol eden bir baş olmadığından, bastırılmış olan arzu ve tutkunun da ateşini sunmaktadır. Bataille'in söylemiyle, çizim *La Conjuración Sacrée*¹⁴ metnine esin kaynağı olmuştur:

“İnsan suçlu bir insanın hapisten kaçması gibi kendi kafasından kaçmaktadır, arkasında bulduğu, suç karşısında yasaklamaları olan değil, yasaklamalardan habersiz olan bir Tanrı'dır. Olduğum şeyin ardında, başsız olduğu için beni güldüren bir varlıkla karşılaştım: o, beni korkuya boğdu çünkü masumiyet ve suçtan oluşmuştu; sol elinde çelikten bir silah tutuyordu, alevler saçan Kutsal Kalp ise sağ elindeydi. O bir insan değildi. Tanrı da değildi. Ben değildi ama benden fazlasıydı: karnı kendisini içinde kaybettiği, benim de

¹⁴ “La conjuration sacrée,” Œuvres complètes, vol. I, ed. Denis Hollier (Paris: Gallimard, 1970), 442-46; originally published in Acéphale 1 (June 1936): 2-4. “The Sacred Conspiracy,” Visions of Excess, ed. Allan Stoekl, trans. Allan Stoekl (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1985), 178-81.

onunla kaybolduğum ve içinde kendimi o olarak, başka bir deyişle bir yaratık olarak bulduğum bir labirentti.¹⁵

Bataille'in karşısında duran bir yaratıktır, ancak o insani bir içgüdüyle yaratığı ilk gördüğü anda ona gülmektedir. O anda gündelik ve sıradan olana, yani toplumsal olana aykırı bir imge ile karşı karşıya kalmakta ve onu sıradanlaştırmak, normalleştirmek için ona gülmektedir. Böylelikle ondaki aykırılığı görmezden gelmiş olacaktır. Zira Bataille'da gülme eylemi kurban ritüelinde olduğu gibi, bilinmez ve aniden olan şeyin karşısında ortaya çıkmaktadır. İmkansız olana temasın bir yoldur, üretici olmayan bir giderdir ve enerji fazlasını ortadan kaldırmaktadır. Gülmenin bilinmeyenle olan ilişkisi onu egemen kılmaktadır, zira kutsal olanın imkansızlığı ile ilişki içindedir. Ancak bu hiçbir zaman Hegelci diyalektikte ortaya konan egemenlikle eş değildir. Zira egemenlik bilinçli bir biçimde ilerleme ve üretime dayanmaktadır, bilinirliğe ve bilmeye yönelik bir harekettir. Dünyayı dönüştürmeyi planlamakta ve profan alana hükmetmektedir. E-Bataille'in egemenliği ise profan ve kutsal alanlar arasındaki bir geçişlilik içerisinde bilinmez olanı temsil etmektedir. Canavarımsı, korkunç ve kendinden geçmeyi niteleyen bu anlar, gülme ile temsil edilmektedir. Gülme bir kırılma yaratmakta ve ilerlemeci değil aksine askıya alıcı bir oluşum sunmaktadır. Tam da bu noktada Nietzsche'nin şu söylemini ele almamız uygun olacaktır: "Canavarlarla savaşırken kendinin de bir canavara dönüşme sürecinde olmadığından emin ol. Ve uzun zaman bir uçuruma bakarsan, uçurum da sana bakar."¹⁶ Bataille karşısındaki yaratığa, canavara dönüşmektedir. Çünkü uzun uzun kendisine baktığı hiçliğin labirenti, ona bakmaya başlamıştır. Burada labirentin hipnotik bir döngüsellik içinde resmedilmesinin asıl amacı da budur zaten. Toplum-dışı bir bakışla değişebilmek ve dönüşebilmek...

¹⁵ Georges Bataille, *Encyclopedia Acephalica*, Atlas Press, London, 1995, p. 14.

¹⁶ Nietzsche, *Beyond Good and Evil*, trans. P. Kaufmann. New York: Vintage Books, 1989, ~ 146.

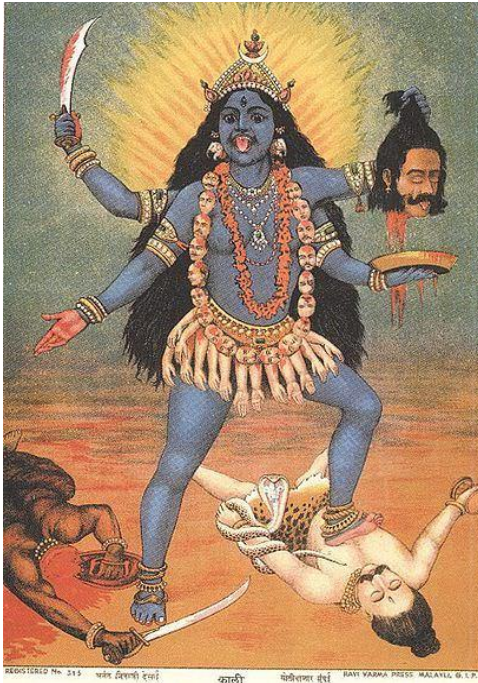
Toplumsal ışığı terk etmek ve hiçliğin içinde kaybolarak tekinsiz ve belirsiz, sınırlanmamış-olan bir başkasına dönüşebilmek...

Bataille'ın bir Hint kültü üzerine yazdıkları aslında Acéphale'in tasvirinin eşsiz olmadığını kanıtlar niteliktedir. Duranay Kali'yi şöyle anlatır:

Şiva'nın eşi... karanlık olanın sembolü Kali... Tanrıça, kara-yüzlü, kir ve kanın içinde koca dilini çıkartmış olarak tasvir edilir. Dört elinden biri üzerinden kan damlayan bir insan kafatası tutar, ikinci el bir bıçak, üçüncü el ise damlayan kanla doludur, dördüncü el ise boştur... Kali, korkunun, yıkımın, gecenin ve kaosun tanrıçasıdır. Kali, ... mezarlıkların, hızsızların ve fahişelerin efendisiydi.¹⁷

Burada da açıkça görüldüğü gibi Kali elinde ganimetini tutmaktadır. Bu düşmandan alınan bir ganimetten çok, bir adak formudur. Ancak daha önce de söz ettiğimiz gibi Acéphale kendi başını kendisi kesmiştir ve bu da kendi başını adamakla birdir. Bir kurban etme durumudur. Burada dikkat çeken diğer bir unsur diğer iki elden birinin damlayan kanı toplamasıdır. Acéphale'in elinde ise kanla, kanın pompalanmasıyla ve bu anlamda yaşamın devam ettiricisi olmasıyla nitelenmiş olan kalp durmaktadır. Baş ortadan kaybolarak *fallus*'un durması gereken yere yerleşmiştir. Aslında tam da bu

252

noktada bir cinsiyetsizleşme söz konusudur. Her ne kadar beden eril bir form olarak resmedilmiş olsa da, belirgin bir fallus olmaması ve bunun yerine cinsiyetsiz bir baş yerleştirilmesi vulvanın da bu konumda etkinleştiğini göstermektedir. Dahası Bataille'ın metinleri, genel olarak kadın, fahişe, Tanrı, vulva bağlamında değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu anlamda salt *fallik* bir değerlendirme üzerinden ilerlememiz yanlış olacaktır. Ayrıca Kali'nin de yüzünün kara tasviri bir anlamda onun da yüzünün gizlendiğini, belirlenime sahip olmadığını;

¹⁷ Halil Duranay, *Acephale*, Kült Neşriyat, 1. Baskı, Kocaeli, 2013, s.y.

aynı zamanda dışarı sarkan dili de toplumsal anlamda insani-olmaktan çok, hayvani ve vahşi bir forma sahip olduğunu göstermektedir. Bu da tam anlamıyla bastırılan her şeyin açığa çıkmasına işaret etmektedir. Kali yıkımın, kaosun ve karanlığın kendisidir. Acéphale gibi geceye vurgu yapmaktadır. Medeni, kontrollü ve kuralcı toplumun/dünyanın dışındadır. Bataille'in söylemi bunu en iyi şekilde ortaya koymaktadır.

Medeni dünyayı ve onun ışığını terk etmenin vakti. Yaşamı çekici kılmaya izin vermeyen biçimde, akılcı ve eğitilmiş olmak için çok geç." Dahası: "Ölüm noktasına kadar bir erkeğin bir kadını sevmesi gibi, seviyememiş olan bir dünya, yalnızca çalışmaya yönelik bencilliğin ve mecburiyetin temsili olacaktır. Eğer dünya böyle dönüp duruyorsa, bu çok iğrenç ve her şeyden daha yanlış görünüyor." Acéphale, ..., "vahşice dindar", yine de bu din aslında dindışı bir şey: "Asefah insan mitolojik olarak yıkım ve Tanrı'nın ölümüne bağlanan egemenliği ifade ediyor ve başsız adamla olan bu eşleşme üstinsanla olan eşleşmeyle bütünleşmekte ve birbirine karışıyor, ki bu bütünüyle "Tanrı'nın ölümü"dür." ... Tanrı toplumun düşmanıdır, ya da yanlış toplumun yaratıcısıdır, sükûnetle, hareket yokluğuyla, bitmişlikle, zamanın sonu ile: bir hapishane ile ilişkilidir.¹⁸

Zaten bu nedenle çizimin altında özel bir betimleme olarak: Dionysos¹⁹ yazmaktadır. Ölüm ve yaşam zıtlığının aynı formda bir araya gelmesini temsil

¹⁸ Georges Bataille, *Encyclopedia Acephalica*, Atlas Press, London, 1995, p. 14.

¹⁹ "Dionysos (ya da Bakkhos), en büyük Grek tanrısı Zeus ile Tebai kentinin kurucusu Kadmos'un kızı Semele'nin birleşmesinden dünyaya geldi. Semele ölürken Dionysos'u doğurdu (ölümün yeni bir yaşam getirmesi inancı). Öteki tanrılar gibi Dionysos da mitolojik bir şekilde öldürüldü, ama Zeus ona yeniden can verdi. Böylece, Dionysos, "iki kez doğan" anlamına gelen dithyrambos niteliğini kazandı... daha çok şarap ve coşkunun simgelerdi. Ona tapınmada coşkun danslar, coşturucu musiki ve sarhoşluğa varan bir aşırılık yer alırdı. O, aynı zamanda ağaçların da tanrısıydı. Bunlardan başka buğday ve tarımla da ilintisi vardı. Bu amaçla bereketin de sembolüydü." (Çağatay Yücel, Dionysos Bayramları ve Şenlikleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, SUBİD*, Sayı 3, 2015, s. 125-6.) "Dionysos: şehvet ve zulüm. Fanilik, üretici ve yok edici güçlerin zevki, sürekli yaratma... birlik olma arzusu, şahsiyetin ötesine uzanma, ... : daha karanlık, daha dolu... durumlara tutkulu ve acı dolu bir taşıma; yaşam karakterinin tamamının, bütün değişimler boyunca aynı kalan, aynı güçte kalan, aynı şekilde çok mutlu kalan bir şey olarak coşkun şekilde olumlanması; kutsallaştırılan ve yaşamın en korkunç ve en kuşkulu niteliklerinde bile iyi diye adlandırılan büyük ... zevk ve üzüntü paylaşımı; ebedi üreme, verimlilik, tekrerrür istenci; yaratıcılığın ve yok etmenin birlik olması gerektiğine dair bir duygu..." (Nietzsche, *Güç İstenci*, çev. Nilüfer Epçeli, Sayı 1. Baskı, İstanbul, 2010, 683.) "Dionysos ortaya çıkan her şeyi, "en derin acıyı bile" olumlar ve olumlanan her şeyde ortaya çıkar... Dionysos'un görevi bizi hafif kılmak, bize dansı öğretmek ve bize oyun

eder Dionysos. Aynı Acéphale gibi var olurken – yok olmanın, yok olurken – varolmanın yansımasıdır. Bir Tanrının ölümü başka birini açığa çıkarmaktadır. Ve bu yeni ortaya çıkan tanrı formu, Dionysos, yaşamı acı ve ölümle olumlamakta, aynı zamanda istenci ve gücü açığa çıkarmaktadır. Toplumsal yasallığın Tanrısına oranla, bu Tanrı yıkımı ve ölümü kabul etme durumu üzerinden yaşamla olan bağlarını yinelemektedir. Bu anlamda gizlidir. Aynı zamanda Dionysos’un ağaçların tanrısı olması da, sürekli bir yenilenme ve canlılığa; her mevsime göre değişiklik göstermeye, bu anlamda da bir döngüsellğe vurgu yapmaktadır. Bataille’in seçtiği gizli buluşma yeri bile bu özelliğe vurgu yapmakta gibidir. Bataille buluşma yerini şöyle tasvir etmektedir:

Bataklıkvari toprağın üzerinde, ormanın ortasında, kargaşanın, şeylerin genel düzenine karıştığı yerde, üzerine yıldırım düşmüş bir ağaç duruyor. Herhangi biri bu ağaca bakınca Acéphale adının üstlendiği, burada başsız biçimde kollarla ifade edilmiş olan, sessiz varlığı fark edebilir. Bu, onlara karşıt adımlarla sunulan akılcı yaşamımızın bataklıkvari varlığının karşısında durma ve onun dışına çıkma istemidir. Ormanda geçen bu KARŞILAŞMA yalnızca ölümün kendi varlığını hissettirmesi bağlamında gerçek değerini kazanacaktır. Bu varlığa erişmeden önceki kısım, kendi ölümümüzü gizleyen örtünün fark edilmesidir.²⁰

Bu örtünün fark edilmesiyle birlikte, ancak bu buluşmanın amacına erişilebilecektir. Yani ölümle KARŞILAŞMA durumu gerçekleşecektir. Bu karşılaşma bir kurban ve ritüel halinin temsilidir. Bataille ritüelleri tam da yıkımın ve aşırılığı boşaltmanın yeri olarak görmektedir. Kötücüllük ve yıkım insanı insan yapan şeyi geri vermektedir. O, salt bilinçle tanımlanmakla kalmayıp; aynı zamanda duygusal olan, aşırılıkları olan bir yapıdır. Arppe’ye göre:

Bataille için, insanlar kurban vermek ve şölen için toplandıklarında tüketmek, yok etmek ve hayati aşırılığı ortadan kaldırmaya dair temel arzuyu doyururlar. Ritüelde yer alan birey dayandığı toplum yapılandırması içinde bu kaybın oynadığı can alıcı rolün karanlık duygusuna sahip olur. Ancak, Bataille’in kendisinin de not ettiği gibi: “Aynı sembol vasıtasıyla toplumun festival ve kurban etme için uygun zaman mı kolladığını ya da topluma olan sevginin

---

ıçgüdüğü kazandırmaktır.” (Gilles Deleuze, *Nietzsche ve Felsefe*, çev. Ferhat Taylan, Norgunk, 1. Baskı, İstanbul, 2010, s. 32-4.)

²⁰ Georges Bataille, *Encyclopedia Acephalica*, Atlas Press, London, 1995, p. 15.

yalnızca festival ve kurban etme ile mi kanıtlandığını bilmek zordur.²¹

Bataille'in bu sorusu altında yatan celladın buradaki konumudur. Kurban edilenin dışında, topluma olan sevgi birini kurban etmekle kanıtlanmaktadır. Bu durumda kurban edilenin konumu nedir? Bataille ilkel anlamda bir cellat ve kurban ilişkisinin dışında bir şey gözetmekte gibi değil midir? Onun üzerinde durduğu Acéphale tam da anlatmak istediği şeyi vurgulamamakta mıdır? Hem cellat hem de kurban olan, ölüm ve doğumu eş zamanlı olarak kendinde toplayan, kendisini toplumsal belirlenimlerin dışına kendi eliyle fırlatarak, yeni bir düşüş yaratan ve böylelikle içine düştüğü uçurumda kendisini yeniden yapılandıran bir kişi değil midir? Ya da biraz daha açık konuşmak gerekirse, ihlali gerçekleştiren ve kutsal olana erişmek adına karnında taşıdığı hiçliğin labirentinde kaybolan, başkalaşan bir kişi, bu kişiye dönüşen bir Bataille değil midir karşımızdaki? İhlal dünyevi olarak nitelenen ve üretimle ilerlemeyi niteleyen profan alan karşısındadır. Kutsal ve profan alanlar tabu denilen sınırlarla ayrılmakta ve profan alanın yasasının ve üretici yaklaşımlarının dışına çıkma durumunu niteleyen her şey tabu sınırını aşmak olarak nitelenmektedir. Aynı biçimde israf, tüketim, kurban, esrime, festival, aşırılık, delilik, suç gibi bütün temsiller, hatta dışkı, idrar ve üretim amacı taşımayan cinsel eylem gibi toplumsal olarak üzeri örtülen her şey kutsal olanın alanında yer almaktadır. Bu nedenle Acéphale çiziminde bedensel atıkların olduğu noktalara özellikle vurgu yapılmaktadır.

Tam da dışkı ve idrarla, artıklarla dolu olan bağırsaklarla temsil edilen bir labirenttedir kişi. Bunun nedeni de Bataille'in vücudun tiksindirici²² ve iğrenç bulunan tüm artıklarının güçleri temsil ettiğine olan inancıdır. Toplumsal olanın ya da toplumda bastırılması gereken şeyler olarak görülen suçlar ve cinsel edimler gibi durumların aşırılık ve fazlalık gibi görülmesine benzer olarak, bu artıklar ve söz konusu toplumsal aşırılıklar tiksindiricidir. Ancak tabuyu ihlal eden, onda çatlaklar ve kırılmalar yaratan da tam olarak bu iğrenç ve tiksindirici güçlerdir.

İnsan varlığının korkutucu temelini, tiksindiriciliğinin geçici *prise de conscience* (bilinçlenme)'ı kutsal varlıkları gündelik yaşamla

²¹ Tiina Arppe, "Sorcerer's Apprentices and the 'Will to Figuration': The Ambiguous Heritage of the Collège de Sociologie", *Theory, Culture & Society*, 26: 117, 2009, p. 126.

²² Kutsal olanı açığa çıkaran "gerçek iletişim" düzeyinde bulunmanın belirtisi, "kalbimizi sıkan" dehşet ve tiksindiricidir: "Her iletişim, intihara veya cinayete benzer. Kasvetli dehşet buna eşlik eder, tiksinti bu iletişimin işaretidir ... Tiksinti içimizdeki başarısızlığa uğrayan şeydir, sabit unsurdur ... Özgür Taburoğlu, *Dünyevi ve Kutsal Modernlerin Maneviyat Arayışları*, Metis, İstanbul, 2007, s. 247.

olan bağlantıdan (ve tersi, gündelik varlıkları kutsal güçlerin harap edici etkileriyle parçalanmaktan) koruyan sembolik tabunun (Bataille bunu psikoanalitik bastırma, 'refoulement' ile yan yana koyar) böylelikle kırıldığını varsayar. Batailleci planda bu 'suç' eylemleri cazibe ve tiksinden bütün dinamikleri için bir temeldir, bu toplumsal hareketin temelini oluşturmaktadır. Bataille bu planı, zaten 1930'ların başında geliştirmeye başladığı ve savaş sonrası yazdığı başlıca yazılardan biri olan, *La Part maudite*'te doruğuna ulaşan, gider ('dépense') teorisiyle tamamlar. Kutsal olan, tabukorumasındaki varlıklar insan bedeninin reddettiği ve keskin bir anlamda 'artık'lar ya da 'güçler' olarak tespit edilir. Tiksinden bariyeri gider devamlılığı için bir engel oluşturur. Toplumsal dinamikleri bu şekilde görmenin iki önemli sonucu vardır: (1) üyelerinin bütünlüğü derecesinde toplumun da bir bütün olarak her zaman kutsal olanla kurduğu bağa suçun yinelenmesi (yani, tabunun ihlal edilmesi) aracılığıyla yaklaşılır; (2) bariyeri yıkmak geri dönüşte bariyeri tekrar korumayı sağlayacak biçimde, muazzam enerji fazlasından bizi kurtarır.^{23 24}

Son cümlelerde ifade edildiği biçimiyle, aslında ihlal, ihlal durumundan geri döndüğünde tabuyla korunan bariyeri aynı yerine yerleştirmeyi kolaylaştırmaktadır. Çünkü baskılamamanın ve buna isyan etme ihtiyacının getirdiği gerilim atılmaktadır. Ancak burada ifade edilmeyen, daha önce söz ettiğimiz biçimiyle toplumsal olanın karşısında ihlal gerçekleştirerek kendi başını kesen birey için toplumsal olan yıkılmakta; aynı zamanda toplumsal olan bu ihlalcı birey karşısında kendi kendisini yıkıma sürüklemektedir. Bu durumda her geri dönüşte kurulan bariyer biraz daha başkalaşmakta ve dönüşmektedir. Aslında toplumsal bir sabiteden çok bir değişken söz konusudur. Bu nedenle içerisinde yaşamaya mecbur olduğumuz toplum, kendine çektiği her sınırlamanın bireylerce ihlal edilmesiyle kutsal olanla anlık bir etkileşim yaşamakta ancak asla kutsal olana erişememektedir. Tam da bu noktada Bataille'in imkânsız dediği şey açığa çıkmaktadır. Buradaki

²³ Tiina Arppe, "Sorcerer's Apprentices and the 'Will to Figuration': The Ambiguous Heritage of the Collège de Sociologie", *Theory, Culture & Society*, 26: 117, 2009, p. 127.

²⁴ Freud'a göre "tabu... bir yandan kutsal, kutsanmış olan anlamlarına gelirken: diğer yandan tekinsiz, tehlikeli, yasaklı ve temiz olmayan anlamlarına da gelmektedir." Sigmund Freud, *The Basic Writings of Sigmund Freud (Psychopathology of Everyday Life, the Interpretation of Dreams, and Three Contributions To the Theory of Sex)*, trans. A. A. Brill, Modern Library, 1995, p. 821. Böylelikle tabunun esas olarak profan ve kutsal alanlar arasında ikisinin de özelliklerini taşıyan, kutsalın profanın temasına izin verse de profanın kutsala geçiş yapmasına müsaade etmeyen bir yapısı olduğu görülmektedir.

imkânsızlık kutsal olanla sürekli olarak kurulabilecek olan bir bağın imkânsızlığıdır. Ancak bu anlık temasların imkânsız olduğu anlamını taşımamaktadır. Tam da yıldırımla vurulan ağacın Acéphale'i vurgulaması gibi, bu da anlık bir vuruş, anlık bir kurban edıştır. Ancak dikkat edilmesi gereken nokta bıçağın halen Acéphale'in elinde durduğudur. Yani, yeni gelecek olan her başı da, aynı biçimde kesmeye hazırdır. Ancak öncelikle o başı kendi bedeni üzerinde oluşturacak ve taşıyacak; ancak ondan sonra kesecektir.

Bataille'in ifade ettiği gibi:

Homojen toplumun yargısına göre, her insan ürettiği ile ölçülür; başka bir deyişle, kendisi için bir varlık olmayı durdurur: bir fonksiyondan daha fazlası değildir, (onu kendisinden başka bir varlık haline getiren) ortak üretimin ölçülebilir sınırları içine yerleştirilmiştir... Marks'ın yakarışı kirli bayraklar altında, kalan sınıfın, heterojen proletaryanın içine girmeyi tasdik eder. Aslında, burjuva işçiyi pislikmiş gibi düşünür: "Fabrikanın dışında, işçi, homojen kişiye (patron, bürokrat, vb.) istinaden, bir yabancıdır, doğası başka olan, indirgenemeyendir, baskı altına alınamayan bir doğaya sahipmiş gibidir. Bu nedenle proletarya geleneksel Marksçı rolünü oynayabilir ve homojen toplumun basmakalıp esasları olan, asimile etme ve uzlaşma anlamındaki demokrasiyi icra edebilir, burada yalnızca devrimsel işlev açıktadır."25

Bu devrimsel işlev de, elde tutulan bıçakla kendi başını kesme halidir. Faydacı ve itaat istemindeki burjuvaya karşı çıkararak, onların rasyonalitesine maruz kaldığı başını kendi elleriyle kesmesi, bu devrimsel açığın olanaklı kıldığı durumdur. Bataille'a göre;

Homojenliğin ve heterojenliğin dünyaları eşzamanlı olarak birbirlerine bağlı ancak ayırdırlar, örneğin " evdeyken barışçıl olan ve yalnızca çocuklarını dizlerinde bir aşağı bir yukarı zıplatma mecburiyeti taşıyan köylüler, savaşlarda şiddete, yağmaya, öldürmeye ve işkenceye kabiliyetlidirler." Bu dünyaların uyumu olmadan varlığın bütünlüğü hiçbir şekilde olanaklı olamaz: erotizm düşünceyle bir arada varolmalıdır, yine de homoloji böyle bir biraradalığa karşıdır. Kutsal olan, eninde sonunda, kendisini " izole yaşam olarak değil, iletişim yaşamı" olarak ortaya koyar, amacı yitirilen yakınlığı iyileştirmektir. Homoloji bunun karşıtını arzular,

²⁵ Georges Bataille, *Encyclopedia Acephalica*, Atlas Press, London, 1995, p. 21.

insanı kendi aracına dönüştürmeyi amaçlar ve bu yöntem daha ileri bir açıdan insanı hayvani köklerinden, kendi doğasından çeker. Daha “medeni”, “daha temiz” bir toplum için, sunulan her şeyin ilerlemesi için, tarihin kendisi inkârın basit bir kaydı olur ve ona sunulan ilk şeyse insan doğasının reddidir... Çocuklara öğretilmesi gereken pislik ve dışkı korkusudur; çünkü ahlak ve toplumsal konum temizlikle ilişkilidir, hem metaforik olarak hem de gerçekten. Kilise erotizmi saf olmamak ve pislikle ilişkilendirir, cinselliğin üretimsel olmayan yönünü “faydasız” kılar, aynı ölümü ve şimdiki zamanı, ya da tuhaf ama uyulmaya elverişli bir fikirle zevki reddettiği gibi: bu reddediş ebedi yaşama kadar varır.²⁶

Tam da Bataille’ın üzerinde durmak istediği nokta budur. Sonsuzluk vaadi, daha iyi bir yaşam vaadi, daha çok kazanç vaadi... Homojen toplumun bireyi bir vaat bireyidir. Kendisine vaat edilenlere erişebilmek adına insani değil araçsal bir doğaya bürünmektedir. Artık olan, üretimsel olmayan (cinsel birleşme bile) reddedilmelidir. Ancak böylelikle pisliklerden ve aşırılıklardan arınılabılır. Artık tatiller, festivaller, şöenler ve eğlence üretimden kaybetmek anlamını taşımaktadır. Bu nedenle reddedilmelidirler.

Bataille’ın görüşündeyse üretimden kayıp yaşatan her edim, insanı insani kılan asıl durumları ortaya koymaktadır. İnsana çekici gelen her şeyin, ilkel olan her güdülenmenin yok sayılmasını gerektiren homojen toplum, kendi tabusuyla heterojen olan kutsalla bir sınır çizmektedir. Oysa tiksindirici olan, çekici olan, boş zaman yaratan, şölene, eğlenceye, festivale ait her şey aynı zamanda dengesizlik, şiddet ve aşırılığı besleyerek; ölümle olan karşılaşmayı kutsal olanla bağlamaktadır.

Hollier şunu ifade eder,

Heteroloji rezaleti kışkırtma tekniği değildir... Heteroloji tiksindirici olanın estetize edilmesinin ürünü değildir. Burada tartışılan estetik bir deneyim... değil temel varoluşsal boyuttur. Tikslenme tepkisi teşvik edilmemelidir: Mevcut olanlarla başlanmalıdır. Onları dışarı boşaltmaktansa... onlar üzerine düşünmek gereklidir. Heteroloji teorisinin kovduğu bir teori olacaktır. Tikslenme meleğiyle olan savaşında, karanlığın

---

²⁶ A.g.e., p. 24.

derinlerinde, düşünce ısrarla düşünmeyi reddettiği şeylerle yüzleşir.²⁷

Ve bu toplumsal değil de, Asefalik ve ihlalcı bir görüntüye bürünür. Varoluşsal bir sorunsal halini alır. Bu bir birleşme değil bir ayrılmadır, aynı zamanda bir kabuldür. Reddedilenlerin sorgulanmasıdır.

Diğer yandan insanları birleştiren, bir araya getiren üzerine düşündükleri değil, ortak olarak reddettikleri şeylerdir. Ancak bu reddediş topluma karşı değil de, toplum içinde olduğunda daha farklı bir konuma erişmektedir. Pislikle özdeşleşen ve hor görülen ayaktakımı, kapitalistik düzende sınıf atladığında burjuvaya yakışır bir eğilime göre şekillenmeye başlamaktadır. Tam da bu noktada burjuvayla birleşerek, daha önce kendisine yapıları, bu kez daha aşırı biçimde kendisi yapmakta, tam da toplumsal anlamdaki birleştirici reddi açığa vurmaktadır. Bir şekilde her biri kendi sınırlanmışlıklarını ihlal etmekte ve bu anlamda toplumun kendisini yönettiği, rasyonel sınırlandırmalarla belirlemek istediği formu yok etmekte, kendi başlarını kesmektedirler. Çünkü her ne kadar reddedilirse edilsin, her ne kadar görmezden gelinmeye çalışılırsa çalışılsın, heterojen fenomenlerin mevcudiyeti sonlandırılmaz. Belki üzeri örtülebilir, ancak Bataille'ın dediği gibi yaşamsal KARŞILAŞMA'lar bu örtüyü kaldırma durumunu açık bir biçimde önümüze serecektir.

Acéphale'in kendi başını keserek ortaya koyduğu, hiçlik içindeki varlığımızın üzerine eklenen tüm toplumsal eklentileri kesip atmak ve yeniden bu varoluşsal hiçliğe dönmektir. Bu kurban etme, anlık bir çakış gibi olduğundan, şimşekle özdeşleştirilmektedir. Acéphale tek darbeye kendi başını uçurmakta, ancak başsız olarak yine yaşamaya devam etmektedir. Bu, şimdiyle değil de, gelecekle ilgili bir durumdur. Çünkü şimdi içinde tanımlanan her şey toplumsal ve üretimseldir. Bu anlamda faydacıdır. Oysa kurban etme o an içinde üretimsel olmaktansa, o anı tüketmeye yöneliktir. Şimdinin yıkımıdır. Ancak elbette öncelikle kişinin, şimdinin bilincine sahip olması gerekmektedir. Bataille yorumuyla:

Kurban etme üretimin antitezidir, gelecek fikriyle uyum içindedir; yalnızca o anla ilişkili olan şeyin tüketilmesidir. Bunun anlamı onun bir hediye ya da vazgeçiş olmasıdır, ancak mevcut olan alıcı için bu, korunan bir nesne olamaz: teklif edilen hediye kesinlikle ani tüketim dünyası içinde geçip gider. Kutsal olanın içinde payı olduğu

---

²⁷ Denis Hollier, *The College of Sociology (1937-39)*, trans. Betsy Wing, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1988, p. xix.

toplumda, kurban etme amacı “yıkıma hak ettiğini vermek, kötü etkinin ölümcül tehlikesinden geri kalanları korumak içindir.”²⁸

Bu anlamda kendini kurban verme bir cesaret işidir, gönüllü bir eylemdir. Ancak, bu İsa'nınki gibi bir kurban olma değildir. Burada ne Tanrısal bir vaat vardır, ne de kefarete ödeme söz konusudur. Burada söz konusu olan hiçliğin içine yeniden dönerek, bu sefer kişinin kendi gücüyle kutsal olana anlık olarak temas ederek yeniden doğmasıdır. Kendi labirentinde başkalaşmasıdır.

---

²⁸ Georges Bataille, *Encyclopedia Acephalica*, Atlas Press, London, 1995, p. 25.

KAYNAKÇA

- Arppe, T. "Sorcerer's Apprentices and the 'Will to Figuration': The Ambiguous Heritage of the Collège de Sociologie", *Theory, Culture & Society*, 26: 117, 2009.
- Bataille, G. "The Sacred Conspiracy," *Visions of Excess*, ed. Allan Stoekl, trans. Allan Stoekl, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1985.
- Bataille, G. *Encyclopedia Acephalica*, Atlas Press, London, 1995.
- Cömert, B. *Mitoloji ve İkonografi*, Meteksan Ltd.Şti. 1976.
- Deleuze, G. *Nietzsche ve Felsefe*, çev. Ferhat Taylan, Norgunk, 1. Baskı, İstanbul, 2010.
- Duranay, H. *Acephale*, Kült Neşriyat, 1. Baskı, Kocaeli, 2013.
- Freud, S. *The Basic Writings of Sigmund Freud (Psychopathology of Everyday Life, the Interpretation of Dreams, and Three Contributions To the Theory of Sex)*, trans. A. A. Brill, Modern Library, 1995.
- Hamperl, H. -Laughlin W.S., Osteological Consequences of Scalping, *Human Biology*, Vol 31, No 1, 1959.
- Heidegger, *Being And Time*, Trans. Joan Stambaugh. State University Of New York Press, 1996.
- Heidegger, *Translation, and the Task of Thinking Essays in Honor of Parvis Emad*, edit. by. Frank Schalow, Springer, 2011.
- Herakleitos, *Fragmanlar*, çev. Cengiz Çakmak, Kabalıcı, İstanbul, 2005.
- Hollier, D. *The College of Sociology (1937-39)*, trans. Betsy Wing, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1988.
- Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, Armağan Eden Erdem Üstüne, çev. A. Turan Oflazoğlu, Cem, İstanbul, 1977.
- Nietzsche, *Beyond Good and Evil*, trans. P. Kaufmann. New York: Vintage Books, 1989.
- Nietzsche, *Güç İstenci*, çev. Nilüfer Epçeli, Say, 1. Baskı, İstanbul, 2010.
- Taburoğlu, Ö. *Dünyevi ve Kutsal Modernlerin Maneviyat Arayışları*, Metis, İstanbul, 2010.
- Yücel, Ç. Dionysos Bayramları ve Şenlikleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, SUSBID, Sayı 3, 2015.

ACEPHALE EŞİĞİNDE DİONYSYAK KARŐILAFMALAR
Özlem DERİN

262